

CULTURAL DIPLOMACY: AN INVESTIGATION ON CULTURAL DIPLOMACY ACTIVITIES IN IRAN TO AFGHANISTAN

Khalilullah Rasuli

Abstract

Considering the foreign policy elements, the only way of cultural activities is cultural diplomacy activities between countries. These activities can also be through a school, an institution or organization. However, there are some cultural diplomacy activities that are described as a sect change or an impact on sects. Iran's relations with Afghanistan have always been at a high level due to its geography, and bilateral relations have been established at every point. As for today, we see that cultural diplomacy is very effective in Iran - Afghanistan relations. In this article, the effectiveness of cultural diplomacy in Iran's foreign policy will be analyzed and explained through the example of Afghanistan.

Keywords: *Culture, Diplomacy, Cinema, Cultural influence.*

KÜLTÜR DİPLOMASİSİ: İRAN'IN AFGANİSTAN'A YÖNELİK KÜLTÜREL DİPLOMASİ FAALİYETLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Khalilullah Rasuli *

Öz

Dış politika unsurlarına bakıldığı zaman kültürel faaliyetler için kullanılan yegâne yol, ülkeler arasındaki kültür diplomasisi faaliyetleridir. Bu faaliyetler bir okul, bir kurum ya da kuruluş üzerinden de olabilmektedir. Fakat bazı kültür diplomasisi faaliyetleri vardır ki bunlar mezhepsel değişimler ya da mezhepler üzerindeki etkiler olarak açıklanmaktadır. İran'ın, coğrafyası gereği Afganistan ile ilişkileri her zaman üst düzeyde olmuş ve her noktada ikili ilişkiler sağlanabilmektedir. Günümüzde ise İran – Afganistan ilişkilerinde kültür diplomasisinin oldukça etkin olduğunu görülmektedir. Bu makalede İran dış politikasında kültür diplomasisinin etkinliği irdelenip, Afganistan örneği üzerinden açıklanmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Kültür, Diplomasi, Sinema, Kültürel Etki.*

* Dr., Kabil Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Bölümü Öğretim Üyesi/Afganistan, halilullah-rasuli@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-1285-0526>.

Bu makaleye atf için: Rasuli, Khalilullah. (2021). Kültür Diplomasisi: İran'ın Afganistan'a Yönelik Kültürel Diplomasi Faaliyetleri, SDE Akademi Dergisi, 1(2), 42-73.

Giriş

Kültürel diplomasi kamu diplomasisinin ilk çalışma yönelimi ve devletlerin yumuşak güç unsurlarından birisidir. Kültürel diplomasi; sanat, bilim, eğitim, teknik gibi kültürel parçaların devletlerin görünümünü iyileştirmek ve işbirliği oluşturmak amacıyla sunumu olarak nitelendirilebilir. Tarihsel durum anlamında geçmişi çok eskilere uzanmaktadır. Hediye verme ve alma en eski kültürel diplomasi örneği olarak karşımıza çıkmaktadır. İngiltere Kraliçesi I. Elizabeth'in Sultan Murat'a 1590'da armağan ettiği, içinde küçük bir org olan müzikli saat ile Başkan Obama'nın Kraliçe Elizabeth'e 2009 yılında armağan ettiği ipod birer kültürel diplomasi yönetimidir (Yağmurlu, 2019: 1184).

Geleneksel devletler arası diplomasi, günümüzde diğer alanlarda da kullanılmaya başlanmıştır. İletişim ve halkla ilişkiler birimlerine ait ikna ve etkileşim bilgilerinin, uluslararası ilişkiler içine eklenmesiyle de kamu diplomasisi uygulamaları ortaya çıkmıştır. Devletler uluslararası arenada, diğer devletlerin halklarını etkilemek ve böylece siyasal ve toplumsal politikalarına artı eklemek düşüncesindedirler (Yağmurlu, 1185).

Günümüz kültürel diplomasinin başlangıcının, dil eğitimi ve kültür enstitüleri olduğu ve daha seçkin bir grubu hedeflediği ifade edilebilir. Hem ulusal bilincin oluşması hem de sömürgeleşme ile başlayan dil eğitimleri giderek farklı başlıklara doğru genişlemiş ve çeşitlenmiştir. Bu nedenle kültürel diplomasi başlığında; spor, kongre, burs, değişim programları, müzik, gastronomi, sinema veya insani yardım gibi birbirinden çok farklı öğeler yer almaktadır. Bunlar o toplumun uluslararası düzeyde göstermek istediği en güzel yönlerinin bir toplamıdır.

Her ülkenin dış politikası bir yönüyle siyasal, ekonomik, askeri, kültürel ve stratejik faktörler gibi farklı boyutlara sahip iken diğer yönüyle de genel olarak bölgenin politik kademeli öncelikleri bazında farklı alanlarda öneme sahiptir. Bahsi geçen hususlar bir araya geldiğinde ülkenin dış ilişki ve davranışı belirlenir. 21. yüzyılda, kitle iletişim araçlarının da etkisiyle, bu faktörlerin en kalıcı ve etkili kültürel ilişkiler olmuştur. Dil, edebiyat, din ve ortak bir dünya görüşü, birkaç yıl içerisinde meydana gelen bir şey değildir. Kitle iletişiminde küreselleşme olgusunun yaşandığı dijital bir

çağa girilmiş olması bunun kültür diplomasisinin önünü açmıştır (Jackson, 2006: 123). Bu çerçevede Afganistan ve İran gibi komşu iki ülkenin, din, dil, kültür ve siyasal alanda bazı ortak değerlerinin oluşu iki ülke arasında bir yönüyle iletişimi kolaylaştırmıştır. Dil alanında Farsça veya Darice'nin kökenine bakıldığında çok eski tarihlere dayandığı ve Belh'ten (Afganistan'ın kuzeyinde Mevlana'nın da doğum yeri olan bölge ismi) geldiği gerçeğine varılır. Afganistan'da Darice ve İran'da Farsça iki ülkede de resmi dillerdir. Darice'nin temelini Farsça'ya dayandığı kabul edilir. Bu dil benzerliği de iki ülkenin birbirine daha yakın olmasına yardımcı olmuştur (Habibi, 1996: 49). Din ve kültür olguları, toplumların birbirine yakınlaşmasında başat faktör niteliğindedir. Bu çerçevede Afganistan ve İran arasında da din-özellikle de Şiilik- ve dil önemli iki faktör haline gelmiştir. Her ne kadar her ülke kendi çıkarları doğrultusunda hareket etse de komşu, bölgesel ve hatta küresel çaptaki ülkelere yönelik hedeflediği çıkarlar doğrultusunda, iyi ilişki kurmak ve onlar üzerine etkili olmak da büyük öneme sahiptir. Çünkü ülkeler arası ilişkilerde kültürel bağları ve geçmişi hesaba katmadan ikili ya da çoklu ittifakların kurulması neticesinde olumlu siyasi sonuçlar doğması oldukça zordur.

1971 yılında, Dr. Abdul Zahir ile Muhammed Musa Şafiq gibi iki önemli isim, Afganistan'ın siyasal yaşamında önemli ve etkili rol üstlenmişler ve ülkenin modernleşme sürecini hızlandırmak için hem iç hem de dış düzeylerde kararlı bir çalışma başlatmışlardır. Bu dönemde yerel düzeyde, emperyalizme karşı mücadele etmede, güvenliğin sağlanmasında ve radikal Marksist ve dini grupların kışkırtmalara karşı ülkeyi korumak gibi alanlarda büyük çaba sarf edilmiştir. Dışarıda ise Afganistan'ın dış politikası, Sovyetler Birliği yanlısı bir politika izleniminden, daha fazla tarafsızlığı çağrıştıran dış politikaya yönelmiştir. Yeni yönetim, Afganistan'ın karşılaştığı birçok soruna çözüm üretmek ve ülkenin Sovyetler Birliği'nden karşılanan ihtiyaçlarını en düşük seviyelere indirmek amacıyla, İran ve bölgedeki Arap ülkelerinden ekonomik yardım almayı hedeflemekteydi. Ancak ilgili yardımların temin edilmesi için, Afganistan'ın iki komşu ülkesi olan İran ve Pakistan ile olan anlaşmazlıklarını çözmesi gerekiyordu. İran'la Afganistan arasında önemli sorunlardan bir tanesi, su anlaşmazlığı olmuştur. İki ülke arasındaki sınır aşan sular problemi, Kabil'in kuzeybatısındaki dağlardan doğup, İran'a ulaşan Helmand Nehri olmuştur. Afga-

nistan İngiliz hâkimiyeti altındayken İngilizler nedeniyle, su kaynaklarının bölüşümü hakkında taraflar arasında bir uzlaşma sağlanamaması ve 1896 yılında Helmand Nehri'nin yatağının değiştirilmesi anlaşmazlıkların temelini oluşturmuştur. 1939 yılında Rıza Şah ve Zahir Şah arasında bu konu ile ilgili yapılan bir anlaşma ise uygulanmamıştır. 1973 yılında iki ülkenin başbakanlarının imzaladığı anlaşma da (Jalal, 2015:33) Afganistan'da ve İran'da yaşanan devrimler, Sovyet işgali ve Taliban'ın iktidara gelmesi nedeniyle ertelenmiştir. Afganistan tarafından 1979 yılında onaylanan bu antlaşmaya göre İran, yıllık 22 metre küp/saniye suda fazlasını kullanım hakkına sahip değildir. 1973 antlaşması gecikmeli olarak yürürlüğe girmiş olsa da iki ülke arasında sorunlar devam etmiştir. Kabil yönetimine göre Tahran bu antlaşmanın şartlarına uygun davranmamıştır. Öyle ki, Tahran yönetimi Afganistan'daki güç boşluğundan yararlanarak söz konusu suların %75'ini kullanmaya başlamıştır. Bu yüzden Afganistan, 1998 yılından 2002'ye kadar antlaşmayı askıya almıştır. Taliban iktidarı sonrasında, iki ülke arasındaki ilişkilerin düzelmesinin ardından, bu konuda yeni adımlar atılmıştır.

2004 yılında 1973 tarihli 'Helmand Nehri Antlaşması' çerçevesinde bir araya gelen taraflar antlaşmayı uygulamaya hazır olduklarını ifade etmiş olsalar da taraflar arasındaki güven eksikliği nedeniyle söz konusu anlaşmazlık bugüne kadar çözülememiştir (Sasaoğlu, 2015: 1198).

Bu makalede, İran ile Afganistan arasındaki kültürel diplomasi faaliyetleri açıklanmaya çalışılacaktır. Çalışma örnekleri incelendiği zaman, kültürel diplomasının her noktasına değinilerek, İran'ın Afganistan'a yönelik geliştirdiği; medya diplomasisi, eğitim diplomasisi, askeri ve istihbarata yönelik faaliyetleri ve en önemlisi etnik durumdan ortaya çıkan birliktelikler kültürel diplomasi bağlamında açıklanmaya çalışıldığı görülecektir.

1. İran'ın Afganistan'daki Kültür Merkezleri: Merkezler Vasıtasıyla İran'ın Afganistan'daki Askeri İstihbarat Faaliyetleri

Tahran yönetiminin Afganistan'daki kültür merkezleri İran için büyük önem taşımaktadır. Tahran yönetimi, Afganistan'daki kültürel etkisini artırmanın yanı sıra, askeri ve istihbarat faaliyetlerini de artırmaktadır. Bu

oluşumlardan bir tanesi, İmam Humeyni Yardım Komitesi'dir. İran bu komite aracılığıyla Afganistan'da istihbarat toplamaktadır. Batılı ve Afgan yetkililer, İmam Humeyni Yardım Komitesi'nin İran'a sempati duyan ve sadık olanlara -ekseriyette Şii anlayışa sahip olanlara- yardım ettiğini ve bu grupların da İran'ın ulusal ve dini günlerini kutladığını belirtmektedirler. ABD ve Afgan yetkililere göre Tahran yönetimi, ABD kuvvetlerinin Afganistan'dan çekilmesinin ardından, istihbarat ağını harekete geçirerek ve yardımlarını artırarak Afganistan'daki boşluğu doldurmaya çalışacaktır (The Wall Street Journal, 30.08.2020). Söz konusu hedeflerini gerçekleştirmek için İran yönetimi Afganistan politikasında her yıl milyarlarca dolar para harcamaktadır. Kendisine yakın gördüğü gruplarla birebir temas içerisinde olan Tahran yönetiminin bu faaliyetleri, yumuşak güç uygulamasının önemli bir örneğini oluşturmaktadır. İmam Humeyni Yardım Komitesi, Afganistan'da yardım edeceği grupları, aileleri ve kişileri seçmektedir. Afganistan'da özellikle Herat bölgesine büyük önem veren komite, burada yandaşlarına; ev inşası için kredi sağlama, aylık yağ, şeker, çay ve ilaç temini ile mesleki kurslar düzenlemektedir. Söz konusu yardımlar o kadar ileri düzeydedir ki, komite halkla birebir iletişim kurarak yardımlarını yapmaktadır. Örneğin, evlenecek çiftlere düğün parası vermek yanında, evleri için mobilya yardımı dahi yapmaktadır. Afganistan Cumhurbaşkanlığında görev yapan üst düzey bir yetkili bunu şu şekilde açıklamaktadır (The Wall Street Journal, 2020):

“İran burada gerçekten çok etkili. Öyle ki, Tahran yönetimi bir parmak işaretleriyle ülkede 20 bin Afgan'ı seferber edebilir. Bu durum, Pakistan'dan gelen intihar bombacılarından çok daha tehlikeli. En azından onları görebilir ve onlarla savaşılabilirsiniz. Ancak İran'ın siyasi ve kültürel etkilerini kolayca göremez ve savaşamazsınız.”

Tahran yönetimi Afganistan'da, kamu diplomasisi ve yumuşak güç olarak tanımlanabilecek, başka alanlarda da yoğun faaliyetler yürütmektedir. Bunun için İran; diplomatik, siyasi ve kültürel araçlarının bütün imkânlarını kullanmaktadır. Örneğin, Kabil'deki İran Büyükelçiliği bu amaçlarını gerçekleştirmek için din, mezhep ve dil olmak üzere birçok olguyu kullanmaktadır. Büyükelçilik bünyesinde yer alan başta Kültür Ataşesi olmak

üzere, hemen hemen bütün birimler bu faaliyetlerde aktif rol oynamaktadırlar. Kabil dışındaki Başkonsoloslukları da söz konusu faaliyetleri kendi bölgelerinde yürütmektedirler. Tahran yönetiminin desteklemiş olduğu ve çeşitli şehirlerde faaliyet gösteren kültür merkezleri de son derece aktiftir. Afganistan'da İran kültür merkezleri adı altında faaliyet gösteren farklı isimlerde çok sayıda merkez bulunmaktadır. Birçok merkez İran adını kullanmadan, İran yanlısı Şii kökenli Afganlılar tarafından kurulmuştur. Örneğin, Tibyan Kültür Merkezi bunlardan birisidir. Awa Haber Merkezi de yine İran tarafından finanse edilmektedir. İran ayrıca dil yakınlığını kullanarak Afganistan'daki üniversitelerde zaman zaman kitap sergileri açmakta ve yayınlarını Afganlı gençlere tanıtmaktadır. İran, fuarlarda, sergilerde ve üniversitelere yapılan kitap bağışları ile Şii anlayışını Afganistan'da etkin kılma faaliyetlerini sürdürmektedir. Afganistan, İran'a yönelik ambargo ve izolasyonlardan dolayı (İran için) önemli bir ülke konumunda.

2. İran Sinemasında Afganistan

Tahran yönetimi mezhepsel görüşünü anlatmak ve yaymak için bir yumuşak güç unsuru olarak sinemayı da değerlendirmektedir. Çünkü İslam Devrimi sonrasında Tahran, hem sinema sektörünü destekleyerek ülkenin görüşünün kendi toplumu tarafından benimsenmesini istemiş hem de rejim ihracı politikasının yumuşak gücü olarak sinema bağlantısıyla ülke dışındaki Müslüman toplumlara çağrıda bulunmayı amaçlamıştır.

İran sinemasında Afganlılarla ilgili filmlerdeki genel tabloda her zaman, suç, yoksulluk ve göç gibi trajediler vardır. Bu maksatla daha çok Afganlı göçmenlerle ilgili filmler yapılmıştır. İran İslam Devrimi ile hemen hemen aynı zamanda, Afganistan Sovyetler Birliği tarafından işgal edilmiştir. Bu işgal, savaştan zarar gören Afganların İran'a göçüne neden olmuştur. İran sinemasında da büyük oranda İran'a göç etmiş, sığınmış, mülteci konumunda olan Afganlıların hikâyeleri anlatılmıştır. Örneğin 1987 yapımı 'The Cyclist' filmi bunlardan birisidir. Filmde İran'da yaşayan ve eşinin hastalığı için para arayan fakir Afgan mülteci Nazım'ın hikâyesi anlatılır (The Cyclist,1987).

Afganistan'da Taliban yönetimini, kendi çıkarları açısından zararlı gö-

ren Tahran, bu bakış açısını 'Kandahar' (2001) filmi ile ortaya koymaya çalışmıştır. Film, Afgan halkının Taliban karşısındaki çaresizliğini gözler önüne sermektedir. Filmde Nafas, Kanada'da mülteci olarak yaşamını sürdüren Afganistanlı bir kadın gazetecidir. Arkasında yani Afganistan'da bıraktığı küçük kız kardeşinden, onun çaresizliğini anlatan bir mektup alır. Mektupta, kız kardeşi artık baskılara daha fazla dayanacak halinin kalmadığını belirtmekte ve 20. yüzyılın son güneş tutulmasından önce intihar etmeye karar verdiğini yazmaktadır. Afganistan'ı Taliban iç savaşı sırasında terk ederek Kanada'ya mülteci olarak sığınan Nafas, kız kardeşine yardım etmek ve onu Kandahar şehriden alıp İran sınırını aşmasını sağlamak için Afganistan'a gitmeye karar verir (Kandahar, 2001). Film hem Afganistan'daki kötü şartları hem Taliban yönetiminin bir tehdit olduğunu vurgulama yanında, özellikle İran'ın mültecilere kucak açan saygın bir ülke olduğu imajını izleyiciye vermeyi amaçlamıştır.

İran sinemasının Afganlıları konu eden önemli filmlerinden birisi de "Baran/Yağmur" isimli filmidir. Filmin ilk karesi tarihi bir bilgiyi izleyicisine sunar.

"1979 yılında Afganistan Sovyetler Birliği tarafından işgal edildi. Sovyetler on yıl sonra geri çekildiğinde ülkenin eski halinden eser kalmamıştı. Bu yıkımın sonrasında başlayan içi savaş, Taliban rejiminin zalim saltanatı ve üç yıllık kuraklık milyonlarca Afgan'ın ülkelerinden kaçmasına yol açtı. Birleşmiş Milletlerin tahminine göre İran, şu anda yaklaşık 1,5 milyon Afganlı mülteciye ev sahipliği yapmaktadır. Yeni neslin büyük bir kısmı İran'da doğdu ve ülkelerini hiç görmediler."

Dikkat edildiğinde filmin henüz başlangıç karesinde yazılı bir şekilde verilen bu bilgide hem Sovyetler hem de Taliban zalim olarak izleyiciye lanse edilmiştir (Baran, Yağmur, 2001). Film İran'da zor şartlar altında hayatlarını idame ettirmeye çalışan Afganlı mültecilerin hazin tablosunu etkileyici bir aşk hikâyesi ekseninde ustaca işlemiştir. Yine Afgan ve İran asıllı kişiler arasında aşk hikâyesi olarak çekilen filmlerden birisi de "Cuma"dır. Filmde Cuma isminde bir Afgan mülteci, İran asıllı bir kıza âşık olur ancak kızın ailesi bu evliliğe karşı çıkar.

Genel olarak İran sineması Afganlılara yönelik olarak; suç, yoksulluk, göç, zor şartlar altında İran'da amele olarak yaşamlarını idame eden insan ve toplum öykülerinin örneklerini sunmuştur. Bu filmlerde bir yandan Şiilik anlayışı dayatılmaya çalışılırken diğer yanda Taliban'ın zorba bir yapı olduğu ve Afgan halkına zarar verdiği algısı işlenmektedir.

İran ile Afganistan arasındaki bağları konu alan edebiyatın aksine, sinema hiçbir zaman iki komşu arasında bir kültürel birlik olarak hareket edemedi. Belki de buradaki sorun, yerli bir fenomen olan edebiyattan farklı olarak, sinemanın Batı tarafından getirilmesidir ki bu da onları birbirinden ayırır. Diğer bir önemli husus ise bu filmlerin İranlılar için çekilmiş olmasıdır. Bu nedenle filmlerde ister istemez İran ve İranlılar yüceltilir.

İran sinemasının Afgan halkına sağladığı genel tabloya her zaman, suç, yoksulluk ve bağımlılık göçü ve trajedisi eşlik etti. En çok göçmenler ile ilgilenildi (Hasanzadeh, 2015: 38). Yalnızlık, imkânsız evlilikler, kaçış ve sefalet ise çoğu zaman başarısız konuları oldu.

Afganistan'ın Sovyetler Birliği tarafından işgalinden sonra İran'a göç etmek zorunda kalan Afganlıları konu alan bir diğer İran filmi olan, Bay-skil Ran (Bisiklet Sürücü) Hicri 1367 yılında İran'ın devrimci oyuncusu Muhsin Mahmalbaf tarafından yapıldı (Ataei, 2015:28).

Bayskil Ran, bir Afgan mültecinin Pakistan'daki hasta kocasının tedavisinin maliyetini karşılamaya yönelik girişiminin hikayesiydi. Bu film hem İran'da hem de uluslararası festivallerde iyi karşılandı ve belki de bunun içindir ki, Muhsin Mahmalbaf Afganistan ile ilgilenmeye yöneldi. Bu oyuncu Hicri 1379 yılında Safarı Kandahar adlı bir filmi çekti. Bu film Afganistan'daki Taliban'ın yükseliş ve düşüşü zamanında yapılmıştır. Aynı yılda İran'ın en ünlü oyuncusu Mecid Mecidi Baran, konusu inşaatta çalışan bir saf işçinin, göçmen bir Afgan kızına olan aşkını anlatan başka bir filmi çekti. Afgan göçmenleri İran'da yerleştikten sonra, ellerinde resmi bir belge olmadığı için kaçak şekliyle en ağır işlerde meşgul oldular. Mecidi Yağmur filminde, Afganların en yoğun bir şekilde çalıştığı meslek olan inşaatlarda işçilik üzerinde konuyu işlemektedir. İranlı oğlanın Afgan kızına olan aşkı, daha sonra diğer yönetmenlerin filmlerinin de kaynağını oluşturdu.

Birçok Afgan mülteci çocukluk ve ergenlikten İran'ı terk etmeye zorlandı. Bu insanlar İran'a âşık olmuş, hayat kurmuştur ancak yasadışı ika-
metgahı nedeniyle resmi dairelere kayıtlı değillerdir. İran-Afgan roman-
tizminin İran sinemasında birçok örneği vardır. “Yağmur” filminde İranlı
erkek Afgan bir kıza âşık olurken, “Cuma” filminde Afgan bir erkek İranlı
bir kıza âşık olur. Hayran filminde yine de İranlı bir kız Afgan bir gence
âşık olur.

Hicri 1387'de bir başka aşk filmi, Mecnun ve Leyla adıyla Mohammed
Hüseyin Latifi isimli oyuncu tarafından yapıldı. Bu filmin bölümlerinden
biri, İranlı işverenin bir Afgan kadını sevmesidir. Bu aşk filmlerine baş-
ka örnekler de verilebilir. Cemşid ve Navid Mahmudi tarafından çekilen,
Birkaç Metreküp Aşk filminde, Afganlı Mahmudi kardeşler, İranlı oğlanın
Afgan kızına olan sevgisi ve İran'daki Afganlılarla uygunsuz karşılaşmalar
anlatılır. İran'da bir gecekondu atölyesinde kalan Afgan göçmenler, İran
toplumunun iç çatışması ve onlara sunulan sosyal fırsatlar. Âşık olan iki
genç İran ve Afgan halkına dönüşse de boş konteynerlerin önünden, ro-
mantik diyaloglar, ideal masallar ve ortak bir ev inşa etme konusunda-
ki kaygılar kolayca fark edilir. Bu film, Afganların İran'da zor durumda
olduklarını göstermektedir. Bu film, Otuz İkinci Facir festivalinde ödül
olarak Afganistan'ı Oscar'da temsil etti (Mohammedi, 2014: 53).

Romantik filmlerin yanı sıra İran ve Afganistan'da çeşitli sosyal film
örnekleri de yapıldı. “Ben Ben Ladin Değilim”, filmi Hicri 1385'te yapıldı.
Son yıllarda ABD'nin Afganistan'ı terörle mücadele bahanesiyle istila
etmesi de İranlı film yapımcılarını cezbetti. Oyuncusu Mohammad Riza
Arab olan film, Ahirin Melekeyi Zemin, Amerika'nın Afganistan'da mü-
dahalesi zamanında yapılmış, işgal konusunda tahminlerde bulunmuş ve
film, İran'dan daha fazla dünyadaki festivallerde ses getirmiştir (Hassanza-
deh, 2015: 34).

Ferştegan Kasab Sohil Salimi oyunculuğunda yapılan film ise Afga-
nistan'ın Amerika tarafından işgali ve organ kaçakçılığı konusunu işliyor.
Bunun dışında bazı İranlı yönetmenler Afgan tarihi ile de ilgilenmişlerdir.

Son yıllarda Afgan mültecileriyle ilgisi olmayan, İran ve Afganistan
hakkında belki de en önemli filmi Mezar-i Şerif filmidir. Konusu Tali-

ban'ın Mezar-i Şerif'teki İran Konsolosluğuna askeri saldırı düzelmesi ve İranlı diplomatları öldürmesidir. Öldürülen İranlı diplomatlardan birisi olan Allah Dad Şahsuan adlı kişi yaralı olarak kurtuluyor ve Afganların yardımı ile İran'a kadar gelmeyi başarıyor (Hassanzadeh, 2015: 36).

2014 yapımı Simorg filminde Afganistan'ın imajı güzel bir şekilde verilmesine rağmen filmin sonunda Afgan kızlar İranlılarla evlenmeye zorlanıyor (Ataei, 2015: 22). Çoğu filmde Afganlar hırsız veya kaçakçı karakterler ile tanıtılıyor. Örnek olarak: Guna Man, İran hırsız çok şık ve kibar ve annesini seviyor ama Afgan hırsız her şeye karşı ters bir bakışa sahip ve karamsarlık duygusu taşıyor. En son bölümünde filmin yıldızı katilin peşini bırakarak bir Afgan asıllı yakalıyor ve onu ölüm sınırına kadar dövüyor. Filmlerin çoğunda Afganlılar kötü gösteriliyor ve bu Afganistan'da tepki çekiyor. Ancak nadir olsa da iyi filmler de var. Örneğin "Rubak Kırmız" filmi çoğu konuda Afganlılara saygı duyuyor ve Afgan karakteri İran karakteriyle birlikte aynı çizgide hareket ediyor (Ataei, 2015: 28).

3. İran'ın Afganistan Medyası (Görsel-Yazılı Basın) Üzerindeki Etkisi

İran, Afganistan'a ekonomi dışında sosyal ve kültürel alanlarda da çeşitli kanallardan nüfuz etmektedir (The Wall Street Journal: 2020). Bunların başında medya gelmektedir. Afganistanlı yazar ve eski diplomat Ahmet Sadi'nin, Amerika'nın Sesi isimli haber sitesine 2012 yılında verdiği bilgiye göre Afganistan'da, İran yanlısı 6 televizyon kanalı ve 21 radyo istasyonu bulunmaktadır. Afganistanlı yetkililerin ve medya gruplarının görüşlerini aktaran Reuters'in analizine göre ise Afganistan'daki medya kuruluşlarının üçte biri İran tarafından finansal olarak veya içerik sağlanması bakımından desteklenmektedir. Medya sektöründe İran'ın finans desteği sağlayarak kontrol ettiği kuruluş sayısı ile ilgili farklı iddialar bulunsa da, Tahran'ın Afganistan medyası üzerindeki etkili dış aktörlerden birisi olduğu muhakkak. Örneğin Afganistan'da yayın yapan Tamadan (Medeniyet) isimli özel bir televizyon kanalı, İran ile iyi ilişkileri bulunan ve bir zamanların Şii cihat lideri olan Ayetullah Mohammad Asif Muhsini'ye aittir (Sasaoğlu, 2015: 6).

Tahran yönetiminin Muhsini'ye ait olan Tamadon (Medeniyet) isimli özel televizyon ve radyo kanalına finansal ve teknik destek sağladığı ve kanalın çalışanlarını Tahran'da eğittiği iddia edilmektedir. Ayrıca İranlı danışmanların kanalın yayın politikasına yoğun bir şekilde müdahale ettikleri de öne sürülmektedir. Tamadan dışında, Nur (Işık) televizyon kanalının ve İnsaf (Adalet) ve Roşt (İlerleme) isimli günlük gazetelerin de İran'dan finansal destek aldığı bilinmektedir. Aynı şekilde İranlı danışmanların Afganistan'daki medya personelini eğittikleri de dile getirilmektedir (Sasaoğlu, 2015: 6).

Afgan mültecilerin hakkında programlar yapıldığı bu medya programlarının çoğunda Afganlılar; eğitimsiz, düşük profilli, suçlu, inşaat ve bakıcı olarak yaşayan insanlar olarak özetleniyor ve İran kamuoyu bunun üzerinden tanımlanıyor (Ataei, 2015: 37).

Bu yayınların çoğunda Afganlı Mülteciler, bazı durumlarda can sıkıcılıklara ve hatta düşmanlıklara dönüşen bir yapıya dönüştürülmektedir. Aslında Afgan mültecilerin varlığı İran için bir fırsat olsa da bu fırsat, medya suiistimaliyle İran için bir tehdit haline getirilmiştir. Özet olarak, İran medyasının Afgan mülteciler üzerindeki performansı büyük bir adaletsizliktir (Ataei, 2015: 37).

İran medyası sadece Afgan mültecilere hitap etti ancak diğer taraftan Afganistan'da zulme karşı direnen halkın felaketini, acılarını ve savaşlarını göstermedi. Bu ise İran'a karşı Afganistan'da bir tepki yarattı. Öyle ki, Afganistan Üniversitesinde öğrenim gören ve Afganistan'da bir statüye sahip olan insanlar, Afganistan'daki yaşamlarından memnunlar ve İran'a gelmek istemiyorlar.

Bazı önemli konular İran medyasında öne çıkmadı ve Afganistan'a çağdaş bir bakış açısı getirmedi. İran medyasının Afganistan'da yaşayanlar ile İran'a göç edenler hakkında iki farklı görüşü olmalıdır. Çünkü yaşam türleri ve sosyal statüleri farklıdır. İran medyası mültecilerin gerçekliğini göstermedi, medya sadece Afgan göçmenleri ele aldı ve bu yüzden doğru resmi gösteremedi çünkü Afgan mültecilerin tüm Afganları temsil etmesi gibi bir durum zaten doğru olamazdı. Nitekim, Samiullah Ataei, Fars Haber Ajansı'na verdiği bir röportajda:

“Bir toplumun gözü olması gereken medya, Afgan göçmenlerin sadece karanlık tarafına yönelmiş ve onları bir suçlu olarak göstermiştir. Peki İran gazetesi Tahran’ın gecelerindeki yarasa-lar hakkında ne söyledi? Her kötü olayın arkasında bir Afganlı manşet yapıldı. İran’da yaşayan göçmenlerin daha emek yoğun sektörlerde çalıştığı gerçeğinden bahsediyorum. Bunu inkâr et-miyorum. Ama neden bundan kimin sorumlu olduğu sorusu-nun cevabı aranmıyor.”

Genel olarak, İran toplumu Afgan toplumuna aşağılayıcı gözle bakıyor ve onları küçümsüyor.

İlk başta mücahit olarak nitelendirilen bu göçmenler zamanla yabancı uyrukluya dönüştü. Bunda medyanın rolü büyüktü.

İran’da sosyal baskı ve artan işsizlik oranı, fakir halkın Afgan göçmen-lere ekonomik saldırgan olarak bakmasına neden olurken, Afgan göçmen-lerin haklarını talep edebilmeleri için İran yetkilileri ve medya tarafından başlatılması gereken büyük bir değişikliğe ihtiyaç duyulmaktadır. Ne yazık ki İran’da, Afganistanlı olarak görülen eğitilmiş öğrenciler casusluktan suç-lanıyorlar ve Afganlılara bakış açısının değişmesi için İran medyasının ve yetkililerin yapması gereken çok şeyler var.

4. İran’ın Afganistan’daki Eğitim Kurumları

Tahran yönetiminin yumuşak güç politikasının bir diğer ayağını da Afganistan’da yürüttüğü kültürel faaliyetler oluşturmaktadır. İran, Afga-nistan’daki nüfuzunu arttırmak amacıyla, bu ülkede okullar ve camiler inşa etmiş ve üniversiteler kurulmasını sağlamıştır. İran’ın Afganistan’a karşı kamu diplomasisi ilişkisi olarak değerlendirilebilecek önemli noktalardan birisi de Afganistan’da kurduğu Hatemi-El Nabyeen İslam Üniversitesi’nin açılmasıdır. Böylece İran, Afganlılarla direkt olarak irtibat sağlamıştır. Bu ilişkisi ile İran, Afgan toplumunda kendi ülkesine sempati duyan nesilleri yetiştirme imkânı sağlamıştır. Bununla birlikte Tahran yönetiminin dünya genelinde Şii’liği yaygınlaştırma ve devrim ihracı planında, Şii din mensu-bu yetiştirmek için geliştirmek için direkt olarak kullandığı Uluslararası el-Mustafa Üniversitesi’nin Afganistan’ın başkenti Kabil’de de bir bölümü bulunmaktadır.

İran'ın Afganistan'da açtığı üniversitelerden birisi de Herat Jami Üniversitesi'dir. Üniversite, mühendislik, hukuk ve siyaset bilimi, ekonomi, tıp, hukuk ve İslami bilimler olmak üzere 7000'den fazla lisansüstü öğrencisine, 200'e yakın profesör düzeyinde akademisyenle hizmet vermektedir. Diğer taraftan İran'da bulunan İslami Azad Üniversitesi'nin bir şubesi de yine Kabil'de açılmıştır. Üniversitenin Kabil şubesinde mühendislik, siyaset bilimi ve işletme gibi alanlarda eğitim verilmektedir. Kabil'de eğitim veren İran kaynaklı bir diğer özel üniversite de İbni Sina Üniversitesi'dir. Üniversitede lisans düzeyinde Ekonomi ve Yönetim, Sosyal Bilimler, Bilgisayar Mühendisliği, İngilizce Tercümanlık, Siyaset Bilimi eğitimi verilmektedir. Master bölümünde ise Özel Hukuk, Ceza ve Ceza Hukuku ile Uluslararası İlişkiler eğitimi verilmektedir. Yine Kabil'de eğitim öğretim veren Khatam Al Nubin Özel Üniversitesi, lisans düzeyinde Hukuk, Siyaset Bilimi ve Sosyoloji, Bilgisayar Bilimi, Eczacılık, Dış Hekimliği, Tıbbi teknoloji, Ekonomi, Mühendislik, master düzeyinde ise Uluslararası Hukuk, Ceza ve Ceza Hukuku ile Uluslararası İlişkiler gibi bölüm ve alanlara sahiptir. Bunun yanında Kabil'de Gohar Shad Üniversitesi, Özel Yüksek Öğretim Enstitüsü, İran Özel Payam Noor Üniversitesi, Hukuk, Siyaset Bilimi ve Kuran eğitimi veren ve Ahl el-Bayt, Allameh Üniversitesi bulunmaktadır (Wezaret Tahsilat Hali Afganistan: 2020).

İslami Azad Üniversitesi'nin yaklaşık 500 lisansüstü öğrencisi, Meşhed Ferdowsi Üniversitesi'nin ise 250 öğrencisi bulunmaktadır. İran'da eğitim gören Afgan öğrenciler mezun olduktan sonra Herat'taki üniversitelerde personel ve öğretim görevlisi olarak istihdam edilmektedir.

Afganistan'da faaliyet gösteren İran destekli İmam Humeyni ile Dayanışma Komitesi (Imam Khomeini Relief Committee- IKRC), İran'ın siyasi ve ideolojik amaçlarını savunmaktadır. İran Afganistan'a din üzerinden kolayca nüfuz edebilmektedir. Kabil'in batısında yer alan çok büyük bir medrese ile yurda sahip olan Hatemül Nebiyyin İslam Üniversitesi buna örnek olarak gösterilebilir. Yaklaşık 17 milyon dolara mal olan ve Tahran yönetimi tarafından finanse edilen üniversite, İran'ın İslam yorumu doğrultusunda eğitim vermektedir (Danişgahi Cami Herat: 2020).

İran'ın "Fars Dünyası" sözü ile Afganistan'a nüfuz etmeye çalıştığı da gözlemlenmektedir. Bu bağlamda İran yönetimi, Tahran, Duşanbe ve Ka-

bil'de "Farsça Konuşanlar Ortaklığı" projesi üzerine çalışmalar yapmaktadır. Bu durum Farsçanın bir yumuşak güç unsuru olarak kullanıldığı gösteren örneklerden biridir.

İslami Azad Üniversitesi de mevcuttur. Bu üniversitesi, Afganistan yüksek eğitim bakanlığı ile İran'ın İslami Azad Üniversitesi arasında ve 31 sayılı izin ile kurulmuştur. İslami Azad Üniversitesi aynı yıl Hukuk, Siyasi Bilimler, Yönetim ve mühendislik olmak üzere 4 bölümde yüksek lisans seviyesinde öğrenci kabul etmeyi başlamıştır. İslami Azad Üniversitesinin öğretim elemanları deneyimli İranlı profesörlerdir.

Bir başka üniversite olan Khatam Al-Nabiin Üniversitesi, Afganistan'ın en prestijli özel üniversitelerinden biridir. Ayatullah Mohseni ve Dr. Abdul Qayyum Sajjadi tarafından kurulmuş ve eğitime başlatılmıştır. Bu üniversitesi 299 Cumhurbaşkanlık ve yüksek öğrenim bakanlık 10 numaralı izini ile ilmi ve akademi faaliyetlerini, fıkıh ve hukuk, tıp, bilgisayar mühendislik, siyasi bilgiler, iktisat, yönetim, sosyal bilimler, elektrik ve bina mühendisliği, ticari yönetim, ekonomik yönetim, hemşirelik ve teknoloji Tıbbi alanlarında sürdürmektedir. İyi bir kadro, standart eğitim sistemi, asrın eğitim tesisleri ve teknolojisi bu üniversitenin önemli özellikleridir. Khatam Al-Nibin Üniversitesi müfredatı bir kredi sistemidir. Kredilendirilen sistem, üniversitenin Afganistan Yükseköğretim Bakanlığı, eğitim sistemi ile onaylamaya çalıştığı, dünyanın en kapsamlı eğitim sistemidir.

İran bu alandaki faaliyetleri ile ülkenin geleceğinde söz sahibi olacak gençlerde İran'a karşı bir sempati oluşturmayı ve gelecekte bundan yararlanmayı planlamaktadır.

5. İran'ın İzlediği Kültürel Diplomasinin Afganistan Üzerindeki Etkileri

5.1. İran'ın Afganistan'daki Şiiler Üzerinde Etkileri

İran, güvenlik kaygıları ve ekonomik hedeflerinin yanı sıra kültürel açıdan da Afganistan'da etkin olmaya yönelik bir strateji takip etmektedir. Aynı medeniyet havzasında ortak kültürel değerlere ve birbirine benzer dillere sahip olan iki ülke arasındaki İran'ın kullanmaya çalıştığı en büyük

köprü Şiilik anlayışı ile Farsçadır. Afganistan'da yaşayan Hazaralar ve Taciklerin bir kısmını içeren Şiiler, toplam nüfusun yaklaşık olarak %15'ini oluşturmaktadır. Bu oran ekseninde 2014 yılında yapılan nüfus sayımına göre Afganistan'daki Şii nüfusun yaklaşık 5 milyon civarında olduğu tahmin edilmektedir. Afganistan nüfusunun yaklaşık olarak %10-15'ini oluşturan Hazaralar ise Herat çevresinde yaşayan Batı Hazaralar hariç, büyük oranda Şiilik anlayışına sahip ülkedeki en büyük etnik gruplardan birisidir. Afganistan'da yaşayan Hazaralar, çoğunlukla Afganistan'ın Bamyan ve Hazaracat gibi şehirlerinde yaşamaktadır. Hazaralar, Afgan siyasi yapısı içerisindeki konumları nedeniyle Tahran yönetimi açısından yakinen takip edilmektedir. İran'a sığınmış olan yaklaşık iki milyonun üzerindeki Afgan mültecinin %43'ünü Hazaralar oluşturmaktadır (Sasaoğlu, 2015: 2).

Afganistan'da bulunan Şii nüfus, Tahran yönetiminin bu ülke üzerindeki nüfuzunu/etkisini sağlayan en önemli olgudur. Şii anlayışta olan Hazaralar ile İran arasında tarihsel ve kültürel bağlar ikisini birbirine yakınlaştırmaktadır. Hazaralar tarih içerisinde İran ordusunda görev yapmışlardır. Afganistan'ın resmi dillerinden birisi olan Darice'nin Afganistan Farsçası olması da Tahran yönetimi ile bu dili konuşanlar arasında yakın bir etkileşim ve kültürel yakınlaşmayı sağlamaktadır (Sasaoğlu, 2015: 4).

Tahran yönetimi, Afganistan'da 2014 yılıyla birlikte başlamış olan geçiş sürecinin bölgede yeni bir silahlı çatışma riski taşıdığını bilmektedirler. Dolayısıyla Tahran yönetimi Afganistan'a yönelik stratejisini aşağıda sıralanan sorunlar şekillendirmektedir. Bunlar:

- Koalisyon güçlerinin Afganistan'dan çekilmesi ve önemli ölçüde ABD askeri varlığının devam etmesi,
- Ülkede olası bir ayaklanmanın, İran sınırına yakın bölgelerde istikrarsızlık ortaya çıkarma riski,
- Barış görüşmeleri sonucunda Taliban'ın yeniden Afganistan siyasetine entegre olma ihtimali,
- Afganistan'dan İran'a sızdırılan ve İran'ı tehdit eden uyuşturucu ağı,
- İran'ın nükleer programını devam ettirmesi ve yaptırımların devam etme olasılığı.

Bu ve bunun gibi nedenler yüzünden Tahran yönetimi, Afganistan'ın Batı kentlerinde nüfuzunu güçlendirmek, Şii anlayışta olan gruplardan milis güçler oluşturarak potansiyel müttefikler ortaya çıkarmak ve Washington ile ilişkiler kötüleştiğinde, olası bir Amerikan saldırısına karşı İran-Afganistan sınırında tampon bölgeler oluşturmak gibi amaçlar üzerinden Afganistan politikasını oluşturmaktadır (Sasaoğlu, 2015: 5).

Bunun için Tahran yönetimi:

- Afganistan'da Tahran yanlısı bir yönetim kurulmasını sağlamak,
- Peştun olmayanlar üzerindeki etkisini devam ettirmek,
- Afganistan üzerinde ekonomik nüfuzunu genişletmek arzusunda-
dır.

Bu nedenle, İran öncelikle, her ne kadar Afganistan'da İran yanlısı bir idareyi arzu etmiş olsa da neticede Şiilerin sayısının bu ülkede azınlıkta olması sebebiyle Peştunlar'ın çoğunlukta olduğu bir yönetime de karşı çıkmamaktadır. Tahran yönetiminin itina ile dikkat ettiği diğer bir konu da Afganistan içerisindeki diğer etnik yapıların hükümette bir şekilde temsil edilmeleridir. Şii anlayışta olan ve Darice dilini konuşanlar yani Peştun olmayanlar üzerindeki etkisini sürdürmek isteyen İran yönetimi, Şii Hazaralar, Heratlılar ve Taciklerle ilişkisini bu düşünce çerçevesinde sürdürmektedir (Sasaoğlu, 2015: 5).

ABD ve Afganlı yetkililere göre İran, ABD'nin Afganistan'dan çekilmesi durumunda ülkedeki boşluğu doldurmak üzere özellikle 2014 yılından beri Afganistan genelinde yardım projelerini ve istihbarat ağlarını genişletmektedir (The Wall Street Journal: 2020).

Tahran yönetiminin Afganistan'daki hedeflerine ulaşabilmesi için önceliği, Afganistan'daki yatırımlarının ve aynı zamanda bu ülkede görev yapan diplomatlarının ve ikili ticari ilişkiler kuran personelinin güvenliğini sağlamaktır. Tahran yönetimi ayrıca sınır ötesi istikrarı tesis etmek, yeniden gündeme gelen Beluci ayrılıkçı hareketi ile mücadeleyi desteklemek, İran için çok büyük bir tehdit olarak görülen esrar-eroin akışının kesilmesi amacıyla; Kabil yönetimi ile işbirliği içerisinde olmak, ev sahipliği yaptığı 2 milyonun üzerindeki Afganlı mülteciyi yeniden Afganistan'a

göndermek ve İran'ın doğusunda yer alan ve bölge için önemli bir olan Helmand Nehri'ni Kabil yönetiminin siyasi bir araç olarak kullanmasını önlemek için projeler geliştirmektedir. Tahran yönetimi Afganistan'ın yeniden inşası sürecinde önemli aktörlerden birisi olmakla birlikte gerçekte de bunu iyi veya kötü amaçlarla uygulayacak bir potansiyele sahiptir. İran, mühendislik ve teknik güç kabiliyetleri sayesinde Afganistan'ın alt yapısını yeniden kurmaya gönüllüdür (Sasaoğlu, 2015: 5). Çünkü İran, daha önce de belirtildiği üzere jeopolitiği açısından Afganistan'la olan büyük sınırı ve kendisine yönelik ambargolar yüzünden Afganistan'ı bir çıkış noktası olarak görmektedir (Tarock, 1999: 814).

Bu hedeflerine ulaşmak için Tahran yönetimi Afganistan'a yönelik yumuşak güç unsurlarıyla nüfuz etmeye/etkin olmaya gayret göstermektedir.

Harita: İran'ın Afganistan'da doğal etki sahası olarak gördüğü alanlar

Kaldı ki zaten İran, Afganistan'a yönelik yapmış olduğu ekonomik yardımlarının yanı sıra eğitim ve sağlık projelerini hayata geçirmek ve İslami dayanışma adı altında Şii anlayışa sahip olan gruplar ile Darice konuşan etnik unsurları destekleyen politikalar yürütmektedir. Zaten Tahran yönetiminin yumuşak gücünü, Afganistan'ın Herat bölgesinde yapmış oldu-

ğu yatırımlar, kendisine yakın hissettiği gruplar ile iletişimini geliştirmek, Afganistan'daki yerel yöneticiler üzerinde siyasi etkisini artırmak şeklinde göstermektedir. Şimdi ise bu etkiyi bütün Afganistan'da yayma çabası içindedir (Sasaoğlu, 2015: 5).

The Wall Street gazetesinde yayımlanan 26 Ekim 2012 tarihli bir makalede Tahran yönetiminin Afganistan'daki faaliyetleri ve etki gücü anlatılmıştır. Gazetedeki makalede, önde gelen birçok üst düzey Afgan hükümet yetkilisinin yıllarca İrandan destek aldığı belirtilmiştir.

5.1.1. İran'ın Vekâlet Savaşı Stratejisi ile Afganistan'da ve İran'da Oluşturduğu Afgan Şii Milisler

1978 darbesinden öncesinde Afganistan'da bulunan en büyük etnik gruplardan birisi olan Şii Hazaralar iktidarı elinde tutan Peştunlar tarafından pasif hale getirilmiştir. Söz konusu darbeyeyle yönetimi ele geçiren Nur Muhammed Taraki önderliğindeki Afganistan Demokratik Halk Partisi'nin (ADHP) komünist iktidarını ülkedeki Şii Hazaralar desteklemişlerdir. Ancak Hazaralar ADHP iktidarında da umduklarını bulamamışlardır. Bu süreçte İran İslam Devrimine sempati duyan Afganistan'daki Şiiler, Tahran yönetiminin desteğini elde etmeyi başarmışlardır. 1980'li yıllar boyunca Afganistan'daki SSCB güdümlü komünist rejimle mücadele etmek için Şii Hazaralar tarafından kurulan dokuz direniş grubuna Tahran yönetimi tarafından para ve silah yardımı yapılmıştır (Fazram ve Sarı, 2017: 274).

1996'da Taliban'ın Afganistan'daki egemenlik alanını genişletmeye yönelik girişimleri, İran'a göre doğu sınır güvenliğini tehdit olarak algılanmıştır. Bu bağlamda İran tarafından, Taliban güçlerinin böylesi bir genişlemesi, İran'ın bölgesinde rakipleri olan ve Batı eğilimli politikalarıyla dikkat çeken Pakistan ve Suudi Arabistan'ın ellerinin Tahran'a doğru uzanması olarak değerlendirilmiştir. Bu gelişmeler üzerine dini lider Hamaney, Irak savaşının önemli cephe komutanlarından Kasım Süleymani'yi İran'ın en önemli askeri gücünün (Kudüs Gücü) başına getirmiştir. Süleymani'nin Kudüs Gücü'nün başına gelmesiyle birlikte İran'ın Afganistan siyasetinde varlığını daha fazla hissedilmeye başlamış ve İran, başta Afganistan Şiileri

olmak üzere Taliban'a karşı mücadele veren diğer gruplara silah ve para yardımıyla bulunmuştur. Tahran yönetimi tarafından, Şii karşıtı politika takip eden Taliban'ın bölgede bulunan rakipleri tarafından İran'ı zor durumda bırakmak için ortaya çıkardığı bir unsur olarak değerlendirilmiştir. Öyle ki, 8 Ağustos 1998'de Mezar-ı Şerif'i Taliban kontrol altına alması ile İran Konsoloslukunda çalışan sekizi diplomat biri gazeteci olmak üzere toplam dokuz İran vatandaşı Taliban tarafından düzenlenen saldırı da hayatlarını kaybetmişlerdir. Bu durum ile oldukça gerilen Tahran tarafı, İran-Afganistan sınır hattına yaklaşık 200 bin kişiden oluşan bir ordu göndermiştir. Fakat Kudüs Gücü'nün başında olan Tümgeneral Kasım Süleymani, bu dönemde Taliban ile direkt mücadele etmek yerine Afganistan iç unsurlarında daha aktif olarak kullanmayı tercih etmiştir (Fazram ve Sarı, 2017: 275).

Bundan sonra Tahran yönetimi dış politik hedeflerini gerçekleştirmek için, Afganistan'da kendisine yakın olarak gördüğü Şii'leri desteklemeye başlamıştır. Örneğin Afgan Şii Hazaralar'dan oluşan ve 1980'li yıllar boyunca İran – Irak savaşı esnasında kurulan 'Fatimiyyun Tugayı', İran'ın dış politikada vekâlet savaşı (Alaca: 2019) stratejisinde önemli bir unsur olmuştur. Şii Afganlardan oluşturulan bu tugay, Suriye'de ayaklanmaların çıktığı 2011 yılından itibaren Suriye'de kullanmıştır. Tahran yönetimi ayrıca yaklaşık 1 milyonu mülteci statüsünde olmak üzere toplam 2 milyonun üzerinde Afgan sığınmacıyı, Suriye'de farklı Şii unsurlar üzerindeki etkisini yaymak ve güçlendirmek için bir fırsat olarak değerlendirmiş ve ülkesine sığınmış olan birçok farklı etnik gruba mensup Şii milisleri Suriye'de rejim tarafında savaşmalarını, Suriye'ye yönelik politikasını tüm Şiiler tarafından desteklediği gerekçesiyle bir meşruiyet aracı olarak kullanmıştır (Şenyurt, 2013: 278,279).

İran için, Suriye'ye Afganistan ve Pakistan gibi ülkelerden savaşçı göndermenin maliyeti daha azdı. Suriye İnsan Hakları Örgütü'ne göre, Suriye'de savaşan Afgan kökenli Şii askerlerin sayısı en az 5.000 civarındadır (Aljazeera İnternet Gazetesi: 2015). Uluslararası raporlar da Tahran yönetimini ikamet ve İran vatandaşlığı verme karşılığında Afganlı mültecileri silah altına almakla itham etmiştir.

Afganistan Senatosu Savunma ve Güvenlik Komitesi Başkanı Haşim el-Kuzi'nin 2018 yılında vermiş olduğu bir demeçte, Taliban Afgan hükümetiyle barış anlaşması yapması halinde, İran'ın Devrim Muhafızları bayrağı altında savaşan Fatimiyyun Tugayı'nı Afgan topraklarına yönlendirme ihtimaline yönelik endişelerini dile getirmiştir. Açıklamasında Afganistan'a yönelik İran politikasına sert tepki gösteren Kuzi, Tahran yönetimini ve Devrim Muhafızları'nı "*Afgan halkının acılarını artırmak ve Afganistan'da kan dökmekle*" itham etmiştir (Şarkul Asvat Gazetesi, 2018).

Tahran yönetimi tarafından paramiliter güç olarak oluşturulan milis gruplardan birisi de 'Zeynebiyyun Tugayı'dır. Tahran, bu tugayı da büyük oranda Pakistan ve Afgan asıllı Şiiilerden oluşturmuştur (Yiğit, 2018). Kendisini Şiiilerin hamisi olarak gören Tahran yönetimi, bütün Şiiileri kendi menfaatleri doğrultusunda kullanmak için örgütlemeye çalışmaktadır. Şiiilerin kutsal mekânlarını korumak adına, dünyanın hemen her yerinden Şii milisleri örgütlemeye çalışan İran'ın gayesi, devrim ideolojisini yaymak ve kendi ülkesinin ulusal çıkarlarını korumaktır. Tahran yönetimi bu politikasına meşruiyet kazandırmak için çeşitli dini/mezhеспel söylemler geliştirmiştir. Örneğin Şiiileri etkileyen önemli unsurlardan birisi olan Seyyide Zeynep'in Şam yakınlarında bulunan türbesinin korunması gerektiği söylemiyle Afgan kökenli Şiiileri etkilemiştir (Farzam, Türkoğlu vd., 2016: 12).

Bu tugaylara Şii anlayış içerisinde 'Fatimiyyun' ve 'Zeynebiyyun' isimlerinin verilmiş olması anlamlıdır. Kült kavramının tanımında, bir takım ruhsal güçlere sahip olduğuna inanılan kişilerin *senkretik simge, mitoloji, imge* ve *ritüellerden* faydalanarak ortaya çıkardıkları/yarattıkları katılımcı ruhsal ortam, simgesel yaratıcılık olarak isimlendirilmektedir. Hz. Fatma, Şii ve Caferi yapı içerisinde tıpkı Kerbela kahramanı kızı Zeynep gibi katılımcı bir ruhsal ortam oluşturarak, simgesel bir yaratıcılık rolü üstlenmiştir. Böylece o, bu yapılar içerisinde bir kültürün herhangi bir dini cemaat içerisinde yerine getirdiği fonksiyonu yerine getirmiş olmaktadır (Öztürk, 2010: 142). İran yönetiminin her iki tugayı oluştururken bu simgeleri kullanmış olması Şii inancında olanları söz konusu tugaylara katılım noktasında cezbetmiştir.

5.2. İran'ın Afganistan'daki Tacikler Üzerinde Etkileri

2017 yılı verilerine göre Afganistan'ın nüfusu yaklaşık olarak 34 milyondur. Nüfusun %99'u Müslümandır. Afganistan nüfusunun yaklaşık %85'i Sünnilerden, %15'i ise Şiiilerden oluşmaktadır. Ülkede 5 milyon civarında Şii nüfus vardır. Şii Caferi olan ve Farsça konuşan Hazaralar, Afganistan'daki en büyük Şii grubunu oluşturmaktadır. Hazaralar'ın yanı sıra Tacikler, Peştunlar ve Türkler arasında da az olsa da Şii anlayışa sahip olanlar mevcuttur (Surosh, 2018).

Tacikler de dâhil olmak üzere Afganlıların çoğu Sünni Müslümanlardan oluşmaktadır. Tacikler Afganistan'ın sosyo-kültürel ve ekonomik hayatında önemli bir yere sahiptir (Türkoğlu, 2010: 352). Bugün bile Afganistan'daki Tacikler, Tacikistan'daki Tacikler'den daha fazladır. Afganistan nüfusunun %25'ini oluşturan ve Sünni olan Tacikler 9 milyon civarındadır. Afganistan'ın kuzeyinde (Tahar, Sarepol, Bedahşan, Kunduz, Belh ve Samangan bölgelerinde), merkezî kısmında (Bomian, Parvan, Herat, Kâbil ve Gur bölgelerinde) ve güneydoğusunda (Farah, Paktiya, Kandehar ve Logar) yaşamaktadırlar.

Afganistan'da yaşayan Tacikler, Dağ Tacikleri ve Farsivan Tacikleri olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Dağ Tacikleri genelde kırsalda ve köylerde yaşamlarını sürdürmekte, çiftçilik ve tarımla uğraşmaktadırlar. Afganistan'da yaşayan Taciklerin büyük çoğunluğu mezhep olarak Sünni'dirler. Afganistan'ın büyük şehirlerinde yaşayan Farsivan Tacikleri, zengin kesimlerden oluştuğu gibi ülkenin siyaseti ve ekonomisiyle yakından ilgilenmektedirler. Genel olarak sanat ve ticaret ile uğraşan Tacikler, Afganistan'ın sanat ve medyasında çok aktif rol oynadıkları gibi Afganistan'ın siyasi yapısında da aktif rol almaktadırlar. İran'ın gerek Aryan ırkından geldiğini iddia ederek gerekse Farsça konuşmalarını vesile ederek Tacikler üzerinde politikalar yürüttüğünü söylemek yanlış olmaz. Nitekim İran, aynı siyaseti, Şii oldukları için Hazaralar üzerinden de yürütmektedir. Genel olarak bakıldığında Şiiiler, ağırlıklı olarak Afganistan'ın merkezinde olan Bamyan ve Ghor şehirleri ile doğusunda bulunan Herat'ta yaşamaktadırlar. İran'ın Afganistan'da kendisine en yakın hissettiği Şii grup Hazaralardır. Ancak Taliban'ın devrilmesinden sonra Afganistan'da etkinliğini arttıran Hazaralar kadar, Tahran yönetimi tarafından Tacikler de önemli bir iç müttefik

olarak değerlendirilmek istenmektedir. Çünkü İran gerek kendi iç istikrarı gerekse ekonomik ve sosyal çıkarları için, kendisine bağlı istikrarlı bir Afganistan arzu etmektedir. İşte bu yüzden olsa gerek özellikle 1989 yılından itibaren desteğini Sünni olmalarına rağmen etnik olarak Tacikler'i de destekleme yönünde genişlettiği görülmektedir (Çınarlı, 2016: 74-85).

6. İran'ın Afganistan'daki Diğer Etnik-Dini Topluluklar Üzerindeki Etkileri

6.1. Peştunlar

Peştunlar Afganistan'ın güney ve merkez bölgelerinde yoğun olarak yaşayan ve ülke nüfusunun yaklaşık olarak yüzde 38'ni oluşturan bir etnik grup olarak biliniyor. Ülkenin Kuzey bölgelerinde, özellikle de sınır bölgelerinde bir diğer yoğun olarak yaşayan nüfus ise başını Özbeklerin çektiği, yüzde 15 ile yüzde 20 civarında, içinde Türkmen ve Kırgız olan Türklerdir (Kırım Haber Ajansı, 2018).

Harita 2: Peştun Nüfusunun Dağılımı

Sovyetler Birliği'nin Afganistan Cumhuriyeti'ni işgali esnasında, Ruslara karşı bir etkileşim genel anlamda Afganistan'daki etnik unsurların kendi haklarını sahiplendikleri ve Kızıl Ordu unsurlarına karşı aksiyon gerçekleştirdikleri bir savaş durumu ortaya çıkmıştır. Bu direniş esnasında, Peştun, Tacik ve Türkler, Pakistan; Hazaralar ise İran'da oluşturulan siyasi merkezler tarafından yönlendirilmişlerdir. İşgale karşı direnişte Türkler daha çok Tacik kökenli Burhaneddin Rabbani'nin liderlik ettiği Cemiyet-i İslami partisi şemsiyesi altında faaliyet göstermişlerdir (Erman, 2018: 44, 313).

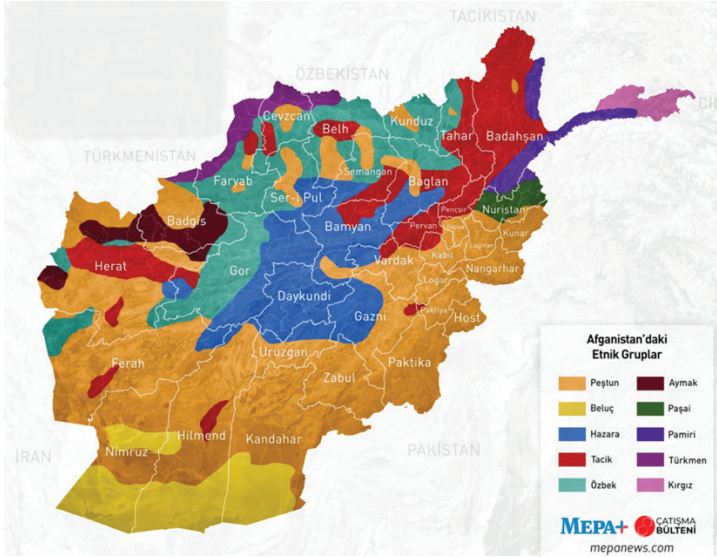
Özellikle Cumhurbaşkanı Eşref Gani Peştun milliyetçiliğinin en önemli savunucularından birisi olarak görülmektedir. Eşref Gani cumhurbaşkanlığı seçiminde Tacik ve Özbek müttefikleri ile birlikte hareket ederek aslen Tacik kökenli rakibi Abdullah Abdullah'a karşı kazanmıştı. Peştun milliyetçiliğinin dikkat çeken ve Tahran yönetimi tarafında da rahatsızlık yaratan tarafı Taliban ile olan ilişkileridir.

6.2. Türkler (Özbekler ve Türkmenler)

Türkler, Peştunlardan ve Taciklerden sonra Afganistan'ın ikinci kalabalık etnik grubudur. Afganistan'da Türk kökenlilerin nüfusunun, Halaçlar hariç, 6 milyona yakın olduğu tahmin edilmektedir.

Türk kökenli gruplar içerisinde en kalabalık olanı, nüfusu 1 milyon 700 olan Özbek Türklere'dir. Genelde ticaret ve tarımla uğraşan Özbekler yoğunlukla, Afganistan'ın kuzeyinde yaşarlar. Büyük çoğunluğu hayvancılıkla uğraşan ve hayvanlarına otlak bulmak için sık sık yer değiştirmek zorunda kalan Türkmenler'in nüfusu 600.000 civarındadır. Türkmenler'in çoğunluğunu Teke, Alieli, Çavdur, Salur, Sarık ve bilhassa Ersarı boylarından olan oymaklar oluşturmaktadır. Nüfusları 700.000 civarında olan ve Büyük ve Küçük Pamir dağları bölgesinde yaşayan Kazaklar, Karluklar, Kırgızlar, Kıpçaklar, Celâlâbâd çevresindeki Karakalpaklar ile Çağataylar diğer etnik Türk gruplarıdır. Ayrıca Afganistan'ın merkezi ile Afganistan'ın kuzeyi arasında yaşayan ve nüfusları 200.000'i geçen Hazâreler ile Aymaklar da bu etnik grup içerisinde yer almaktadır (Saray, 1988: 402).

Harita 3: Afganistan'daki Etnik Gruplar

Genel olarak bakıldığında Özbekler, Afganistan nüfusunun yaklaşık olarak %10'unu oluşturmaktadırlar. Özbekler büyük oranda Özbekistan sınırına yakın olan Afganistan'ın kuzeyinde yer alan Faryab, Takhar, Kunduz, Şebergan, Samangan ve Mezar-i Şerif gibi vilayetlerde yaşamaktadırlar. Özbeklerin tamamına yakını Farsçayı bilmelerine rağmen kendi ana dili olan Özbek Türkçesini konuşurlar. Büyük oranda ticaret ve tarım ile uğraşan Özbekler, mezhep olarak Sünni'dirler. Özbekler tıpkı Hazaralar'da olduğu gibi Afganistan'ın siyasal yaşamında Abdurraşid Dostum yanında aktif bir şekilde yer almışlardır. Özbeklerin Afganistan'da siyasi anlayış olarak kendilerine en yakın bulduğu etnik yapı Hazaralardır (Surosh, 2020).

Sonuç ve teklifler

Kültürel diplomasi, ülkelerin birbiriyle olan ilişkilerinde önemli unsurlardan biridir. Bu unsur, ülkelerin ticari gelişmişliklerini etkilediği gibi kültürler arası diyalogunda gelişmesine de olanak sağlamaktadır.

İran'ın, Afganistan'a yönelik geliştirdiği kültürel diplomasi faaliyetlerine bakıldığı zaman Afganistan'ın bazı bakımlardan İran ile benzerliklerinin bulunduğu görülür.

İran ile Afganistan arasındaki kültürel faaliyetleri incelendiğinde ise iki ülkenin de Müslüman nüfusa sahip olması ilişkilerin pozitif yönde ilerlemesine olanak sağlamıştır. Bununla birlikte bu benzerliklerin İran tarafından kendi çıkarları için kullanılmaya çalışıldığı da görülür. Bu tesir çeşitli şekillerde kendisini gösterir. Bazen bu etkinin Afganistan işgal güçlerine yaradığı da görülür. Bu açıdan da istenilmeyen etkilere yol açar ve bölgeyi böler.

İran'ın, Afganistan'daki sinema sektöründe, medya ve görsel basında etkin rol alması kültürel diplomasi faaliyeti anlamında etkin olmasını da beraberinde getirmiştir. Medya ve görsel basının etkin ve doğru bir biçimde kullanılması, Afganistan'da İran varlığını derinleştirmiştir.

Kültürel diplomasi faaliyetlerinin en önemli noktası olan eğitim kurumları, İran'ın en çok başvurduğu bir kültürel diplomasi faaliyeti olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu diplomasi anlayışı, İran'ın Afganistanlı genç bireyler üzerinde etkinliği geliştirmiş hem kültürel anlamda hem de İran'ı benimseme, tanıma ve İran'a yönelme anlamında son derece başarılı olmuştur.

Kültür diplomasisi doğru ve etkin bir biçimde kullanılması halinde artılarının çok fazla olduğu bir dış politika aracı olduğu karşımıza çıkmaktadır. Ancak bu diplomasi araçlarının tek tarafı olarak İran'ın çıkarlarına hizmet etmeye odaklanması Afganistan'ın geleceğini tehlikeye attığı gibi bölgenin kalkınması önünde de bir engel oluşturmaktadır. İran bölgede önemli bir faktördür ve gücünü bu bölgeyi bölme yerine birleştirici ve refahı artırıcı faaliyetlere yöneltirse bundan herkes olumlu anlamda istifade edecektir.

Kaynakça

Alaca, M. (2019). “Suriye’de Şii Milislere Ne Olacak?”, (<https://orsam.org.tr/tr/suriyede-sii-milislere-ne-olacak/>, Erişim tarihi:30.01.2020).

Aljazeera İnternet Gazetesi, (2015). “Suriye’deki İthal Şii Savaşçılar”, (<http://www.aljazeera.com.tr/haber/suriyedeki-ithal-sii-savascilar>, Erişim tarihi:01 02.2020).

Ataei, S. (2015). “*Misal Az Mahcirin Afgan Der Sinamai İnan*”, (İran Kurgu Sinemasında Afgan Göçmenlerin Temsili), Tahran, 28.

Baran, Y. (2001). (<https://onedio.com/haber/dram-turunun-yuk-selen-yildizi-iran-sinemasindan-carpici-40-film-386232>, Erişim tarihi: 03.02.2020).

Çınarlı, Ö. (2016). “İnan’ın Afganistan’daki İç Savaşa Yönelik Dış Politikası”, *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(2). 75-84.

Danışgahi Azad İslami, (İslami Azad Üniversitesi), (<http://www.davodemamzahi.blogfa.com/>, Erişim tarihi: 04.11.2020).

Danışgahi Cami Herat, (Herat Jami Üniversitesi), (<https://jami.edu.af/>, Erişim tarihi: 04.08.2020).

Danışgahi Khatimul Nabiin, (Khatam Al-Nabiin Üniversitesi), (<http://www.khu.edu.af/about/>, Erişim tarihi: 04.11.2020).

Erman, K. (2018). “Sovyetler Birliği’nin Afganistan’ı İşgali ve Türkler”, *SUTAD*, 44, 313.

Farzam, R., Türkoğlu, A. J. ve Sarı, İ. (2016). “İnan’ın Afgan Lejyonerleri Fatimiyyun Tugayı”, İran Araştırmaları Merkezi (İRAM), Ankara, 12.

Farzam, R. ve Sarı, İ. (2017). “Fatimiyyun: İran’ın Afgan Mücahitleri”, *USAD*, 6, 274.

Habibi, A. (1996). “*Tarih Mukhater Afganistan*”, (Afganistan Tarihinin Özeti), Kabil, 49.

Hassanzadeh, G. A. (2015). “*Baztap Hamle DerAfganistan Bad Az 11 September 2001 Der Sinamai Haliyood*”, (11 Eylül 2001 Sonrası Afganistan İşgalinin Hollywood Sinemasına Yansıması), Tahran, 38.

Jackson, K. (2006). Çocukların Resmi Hollywood Filmlerinde, Tahran, (Çev.) Babek Türabi, 123.

Jalal, A. (2015). "Uluslararası Hukuka Göre Afganistan Su Yollarının Hukuki Durumu", *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. (Prof. Dr. Akar Öcal Armağanı).33.

Kandahar, (2001). (<https://onedio.com/haber/dram-turunun-yukselen-yildizi-iran-sinemasindan-carpici-40-film-386232>, Erişim tarihi: 03.02.2020).

Kırım Haber Ajansı, (2018). "Afganistan'da Peştun Milliyetçiliği Türk Halklarını Endişelendiriyor",<http://old.qha.com.ua/tr/turk-dunyasi/afganistan-da-pestun-milliyetçiliği-turk-halklarını-endişelendiriyor/165892/>, Erişim tarihi: 05.02.2020).

Mohammadi, A. (2014). "Barasi Ruykard Muhacirin Afgan Der Sina-mai Mustanadİran", (İran Belgesel Sinemasında Afgan Göçmenlerin Temsilinin Bir Yaklaşımla İncelenmesi), Tahran, 52.

Öztürk, E. (2010). "Hz. Fatma Kültü". *Toplum Bilimleri Dergisi*, 4(8), 142.

Saray, M. (1988). "Afganistan", *TDV İslam Ansiklopedisi*, 1. 402.

Sasaoğlu, D. (2015). "NATO Sonrası Afganistan ve İran", *BİLGESAM Analiz. (Orta Doğu)*, 1198, 2.

Surosh, E. (2018). "Afganistan'ın Etnik Gruplar Arasındaki Çatışmaların Temel Nedenlerinin Analizi". (<https://kafkassam.com/afganistanin-etnik-arasindaki-catismaların-temel-nedenlerinin-analiz.html>, Erişim tarihi:02.02.2020).

Şarkul Asvat Gazetesi, (2018). (<https://aawsat.com/turkish/home/article/1475156/> , Erişim tarihi: 30.01.2020).

Tarock, A. (1999). "The Politics of the Pipeline: The Iran and Afghanistan Conflict", *Third World Quarterly*, 20(4), 814.

The Cyclist, (1987). (<https://onedio.com/haber/dram-turunun-yukselen-yildizi-iran-sinemasindan-carpici-40-film-386232>, Erişim tarihi: 03.02.2020).

The Wall Street Journal, “Iranians Build Up Afghan Clout”, (<https://www.wsj.com/articles/SB10001424052970204076204578078564022815472>, Erişim tarihi: 30.08.2020).

Türkoğlu, İ. (2010). “Tacikler”. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 39, 352.

Wezaret Tahsilat Hali Afganistan, (Afganistan Yükseköğretim Bakanlığı), (<https://www.mohe.gov.af>, Erişim tarihi: 01.02.2020).

Yağmurlu, A. (2019). Kültürel Diplomasi: Kuram ve Pratikteki Çerçevesi, Ankara, 1184-1185.

Yiğit, D. (2018). “Suriye’de Fatimiyyun ve Zeynebiyyun Tuğayları, (<http://soyledik.com/tr/makale/6941/suriyede-fatimiyyun-ve-zeynebiyyuntugaylari--doc-dr-dilek-yigit.html>, Erişim tarihi: 30.01.2020).

Extended Summary

Cultural diplomacy is one of the main working areas of public diplomacy and one of the soft power sources of countries. Cultural diplomacy can be defined as the presentation of cultural elements such as art, science, education and technique in order to increase the reputation of countries and establish partnerships. Historically, it dates back to ancient times. Giving and receiving gifts is considered the oldest example of cultural diplomacy. The musical clock with a small organ was gifted to Sultan Murat by the Queen of England Elizabeth I in 1590, and the iPod, which was presented to Queen Elizabeth by President Obama in 2009, is a cultural diplomacy practice.

While each country's foreign policy has different dimensions such as political, economic, military, cultural and strategic factors, it also has importance in different areas on the basis of the region's politically gradual priorities in general. Thus, when the aforementioned issues come together, the foreign relations and behavior of the country are determined. In the 21st century, with the influence of mass media, the most permanent and effective of these factors is cultural relations. Because, for example, language, literature, religion and a common worldview are not something that happens in a few years. Therefore, the fact that the phenomenon of globalization in mass communication has entered a digital age has paved the way for this. In this context, the fact that two countries such as Afghanistan and Iran are neighboring countries, as well as the fact that they have many common values such as religion, language, culture and political ties, have been the factors that facilitated the interaction of the two countries. Because these common values have caused the two countries to have an impact on each other. Looking at the origin of Persian or Dari, it is concluded that it comes from Belh, dating back to ancient times. Dari in Afghanistan and Persian in Iran are official languages in both countries. The basis of Darice is based on Persian. This linguistic affinity has also helped the two countries to become closer and more connected to each other. Religion and cultural phenomena are the main factors in bringing societies closer together. In this context, religion -especially Shiism- and language have become two important factors in the context of the rapprochement of the two countries between Afghanistan and Iran.

Although each country acts in line with its own interests, it is also of great importance to establish good relations and be effective on neighboring, regional and even global countries in line with the interests they aim for. Because it is very difficult for it to produce positive political results as a result of the establishment of bilateral or alliances without taking cultural ties and past into account in relations between countries.

Cultural diplomacy is one of the important elements in the relations between countries. This factor not only affects the commercial development of countries, but also enables them to develop in intercultural dialogue.

When we look at the cultural diplomacy activities that Iran has developed for Afghanistan, we observe that the two countries have similarities to each other both in terms of ethnicity and lifestyle. These similarities are also an outcome of the historical cycle.

Considering the cultural activities between Iran and Afghanistan, the fact that both countries have Muslim populations has allowed the relations to progress in a positive direction. On the other hand, the fact that the Shiite population is quite high has also positively affected the course of the relations.

However, the fact that Iran is effective in the culture of Afghanistan in the cinema sector has enabled the relations to proceed in the right line. This situation has also brought about development both economically and commercially.

Iran's active role in the media and visual media has brought it to be active in terms of cultural diplomacy. The effective and correct use of media and visual media has deepened the Iranian presence in Afghanistan.

Educational institutions, which are the most important point of cultural diplomacy activities, appear as a cultural diplomacy activity that Iran applies the most. This understanding of diplomacy has improved Iran's effectiveness on young Afghan individuals, and has been extremely successful both culturally and in terms of adopting, recognizing and turning to Iran.

If cultural diplomacy is used correctly and effectively, it is a foreign policy tool that has many advantages. In this context, this policy followed by Iran gives positive messages for the future of Afghanistan, Iran.